

Archeologisch bureauonderzoek voor het plangebied aan Zuideinde 366 in Amsterdam, gemeente Amsterdam

Gemeente Amsterdam

COLOFON

Hollandia reeks nr.	1029
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek voor het plangebied Zuideinde 366 te Amsterdam, gemeente Amsterdam
Toponiem:	Zuideinde 366
Gemeente:	Amsterdam
Onderzoeksmeldingsnummer Archis:	5279957100
Hoekcoördinaten:	121.433/492.493 (NO) 121.379/492.466 (NW) 121.402/492.425 (ZW) 121.425/492.435 (ZO)
Auteur:	drs. S.M. Vermoolen
In opdracht van:	Mevr. A. van Dam StL1 B.V. Emmastraat 21 1075 HV Amsterdam
Wetenschappelijke leiding:	P.M. Floore
Illustraties:	S.M. Vermoolen, tenzij anders vermeld.
Definitieve versie:	juli 2022
Oplage:	7
ISSN:	1572-3151

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	5
1. Inleiding	7
2. Het onderzoeksgebied	9
3. Beleid	11
4. Doel en methode	13
5. Aardwetenschappelijke gegevens	15
6. Historische gegevens	17
7. Archeologische gegevens	21
8. Archeologische verwachting	23
9. Conclusie en advies	25
 Literatuurlijst	 26
 Bijlagen	 27
Bijlage 1: Archeologische perioden	
Bijlage 2: Archeologische stappenplan	

Afbeelding 1. Luchtfoto van het plangebied. Kijkrichting is naar het oosten (Bron: Google Earth).

SAMENVATTING

In augustus 2022 heeft Hollandia Archeologen uit Zaandijk in opdracht van STL1 B.V., een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor het plangebied aan Zuideinde 366 te Amsterdam, gemeente Amsterdam. Het huidige plangebied bevindt zich binnen de dubbelbestemming Waarde - Archeologie 1. Aan deze dubbelbestemming is een onderzoeksverplichting van eventuele archeologische waarden verbonden die geldt voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning bij plannen die groter zijn dan 100 m² en werkzaamheden dieper reiken dan 50 cm onder het maaiveld.

Werkzaamheden zijn toelaatbaar indien de betrokken archeologische waarden door de activiteiten niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voorschriften en beperkingen te verbinden, gericht op het behoud van de archeologische resten in de bodem, het doen van opgravingen dan wel het begeleiden van de bouwactiviteiten door een archeologisch deskundige.

Aan de hand van de geologische gegevens, eerder uitgevoerde nabijgelegen archeologische onderzoeken en historische gegevens zijn verwachtingen op te stellen op het aantreffen van archeologische waarden binnen het huidige plangebied. De gegevens tonen aan dat voor het plangebied een hoge verwachting bestaat voor de archeologische resten uit de (late)middeleeuwen en nieuwe tijd, specifiek resten van oude funderingen en terphogingen. Het plangebied is gelegen in de nabijheid van de verschillende AMK-terreinen met een hoge archeologische verwachting. Uit historische bronnen is op te maken dat het onderzoeksgebied vanaf het begin van de 18e eeuw bewoond is geweest. Er valt niet uit te sluiten dat er ook (laat)middeleeuwse bewoning heeft bestaan. Zuideinde is al vanaf 11e-13e eeuw bewoond geweest. Voor archeologische resten uit de prehistorie en Romeinse tijd geldt een (zeer)lage verwachting. Het gebied lag grotendeels onder water (of in een veenmoeras) en was daarom niet geschikt voor bewoning. Omdat door de geplande werkzaamheden het bodemarchief wordt bedreigd, is een vervolgonderzoek noodzakelijk.

Advies

Er wordt geadviseerd om in het plangebied aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Dit is gebaseerd op de hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische resten in gebieden waar lintbebouwing heeft bestaan. Conform de quickscan van de Monumenten & Archeologie wordt een archeologische opgraving, variant begeleiding geadviseerd.

Wij wijzen erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies. Als er archeologische resten worden aangetroffen tijdens de werkzaamheden dan geldt altijd de verplichting om dit te melden bij het bevoegd gezag, de gemeente Amsterdam.

1

INLEIDING

In augustus 2022 heeft Hollandia Archeologen uit Zaandijk in opdracht van STL1 B.V, een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor het plangebied aan Zuideinde 366 te Amsterdam, gemeente Amsterdam. Op de locatie wordt het huidige bebouwing vervangen door 10 nieuwbouwwoningen. Op het moment van schrijven is niet bekend of gebruikt wordt gemaakt van heipalen. De bodemingrepen tijdens de graafwerkzaamheden reiken tot ca. 0,9 m -mv. Deze werkzaamheden kunnen archeologische lagen in de bodem verstoren.

Het doel van een archeologisch bureauonderzoek is om in een vroeg stadium van de plannen inzage te hebben in de te verwachten archeologische waarden, zodat de bevoegde overheid een besluit kan nemen over het verstrekken van een omgevingsvergunning en eventuele archeologische vervolgstappen. In het archeologisch informatiesysteem van Nederland (ARCHIS3) staat het onderzoek onder nummer 5279957100 geregistreerd.

Afbeelding 3. Topografische kaart van Amsterdam-Noord. De planlocatie is aangegeven met de rode cirkel.

Afbeelding 4. Schets van toekomstige bebouwing van de 10 nieuwbouw appartementen. Bron: aangeleverd door opdrachtgever.

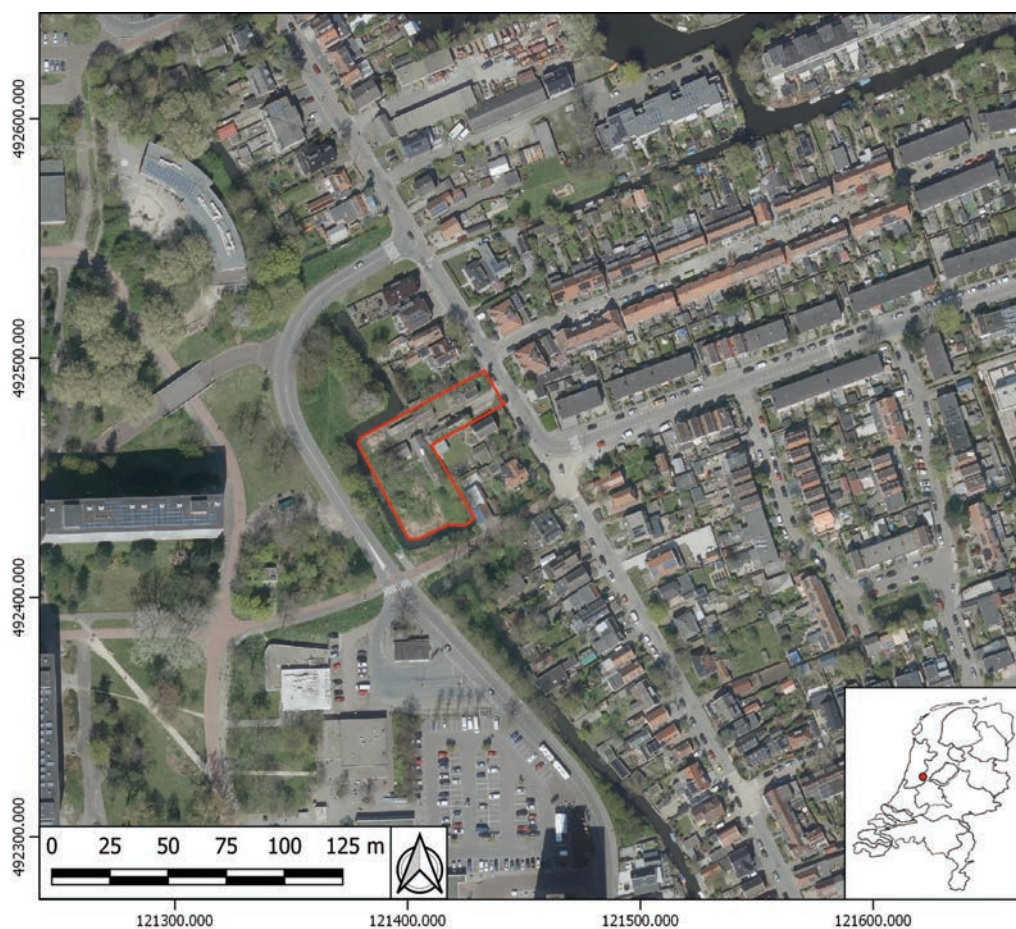

2

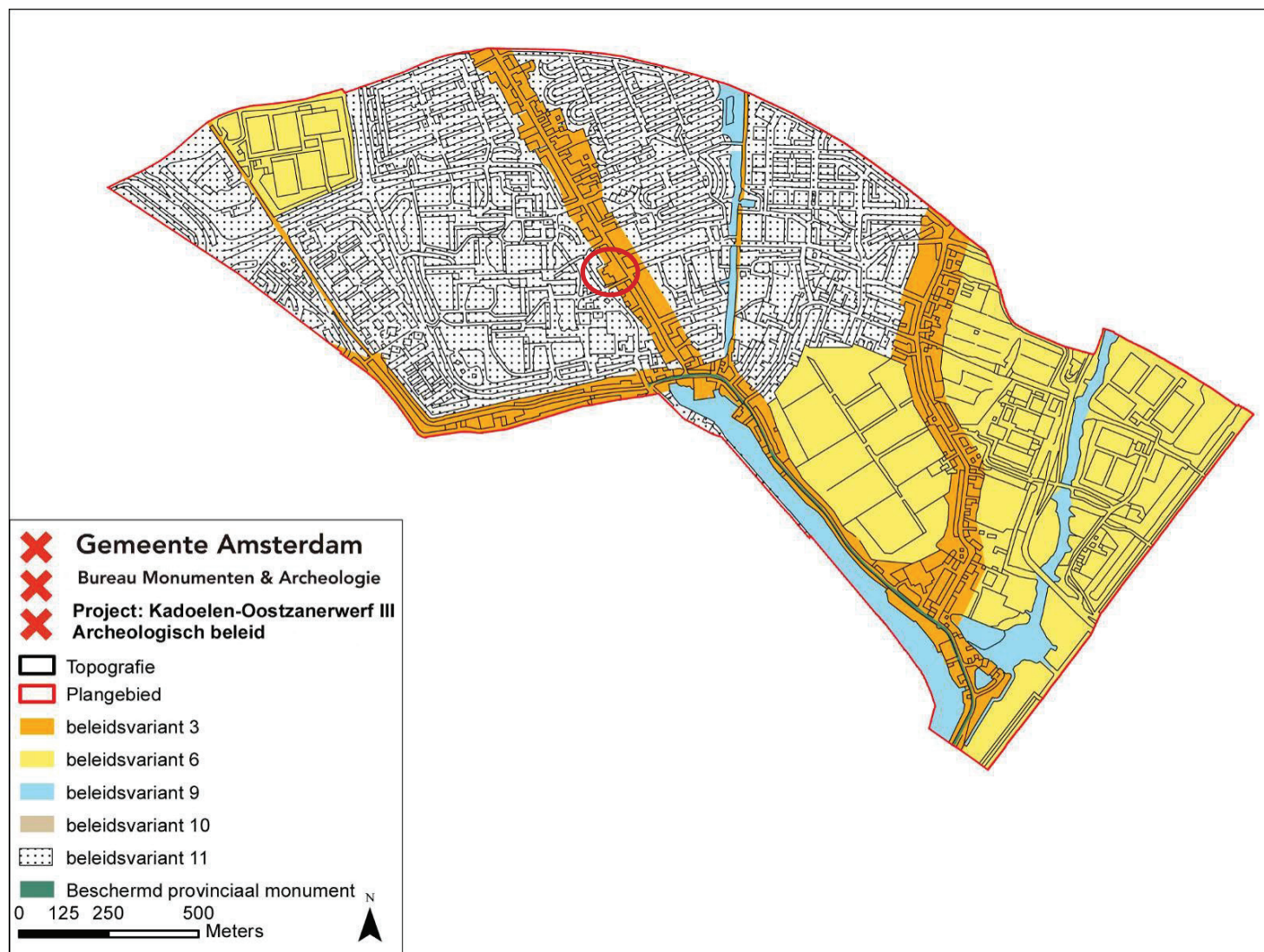
HET ONDERZOEKSGBIED

De onderzoekslocatie bevindt zich aan Zuideinde ter hoogte van de wijk 'Molenwijk' in Amsterdam-Noord, gemeente Amsterdam. De RD-coördinaten zijn 121.433/492.493 (NO), 121.379/492.466 (NW), 121.402/492.425 (ZW), 121.425/492.435 (ZO). Het gehele onderzoeksgebied valt volgens het bestemmingsplan van de gemeente Amsterdam, binnen een zone waarin dubbelbestemming: Waarde - Archeologie -1 (afb. 7).

Op de locatie vormt het huidige grondgebruik van een woning, tuinen en braakliggend terrein. De ontwikkelaar heeft het voornemen om op de locatie 10 appartementen te realiseren (zie afb. 4). De hierbij gepaarde grondroering, tot ca. 0,9 m -mv, kunnen archeologische resten in de bodem verstoren. Er worden geen kelders aangelegd. Op moment van schrijven is niet bekend of de woningen worden onderheid. Het onderzoeksgebied heeft een oppervlak van ongeveer 690 m² (waar bodemingrepen gaan plaatsvinden). Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) is het onderzoeksgebied niet gekarteerd. De maaiveldhoogte van het onderzoeksgebied ligt tussen de 0,80 - 1,10 m -NAP.

Afbeelding 5. Luchtfoto van de regio rond het onderzoeksgebied. Plangebied weergegeven met het rode kader (Bron: PDOK).

Afbeelding 6. Archeologische beleidskaart Gemeente Amsterdam, deelgebied 'Kadoelen-Oostzanerwerf III' (BO-11-010, 2011). Het plangebied staat aangegeven in de rode cirkel.

3

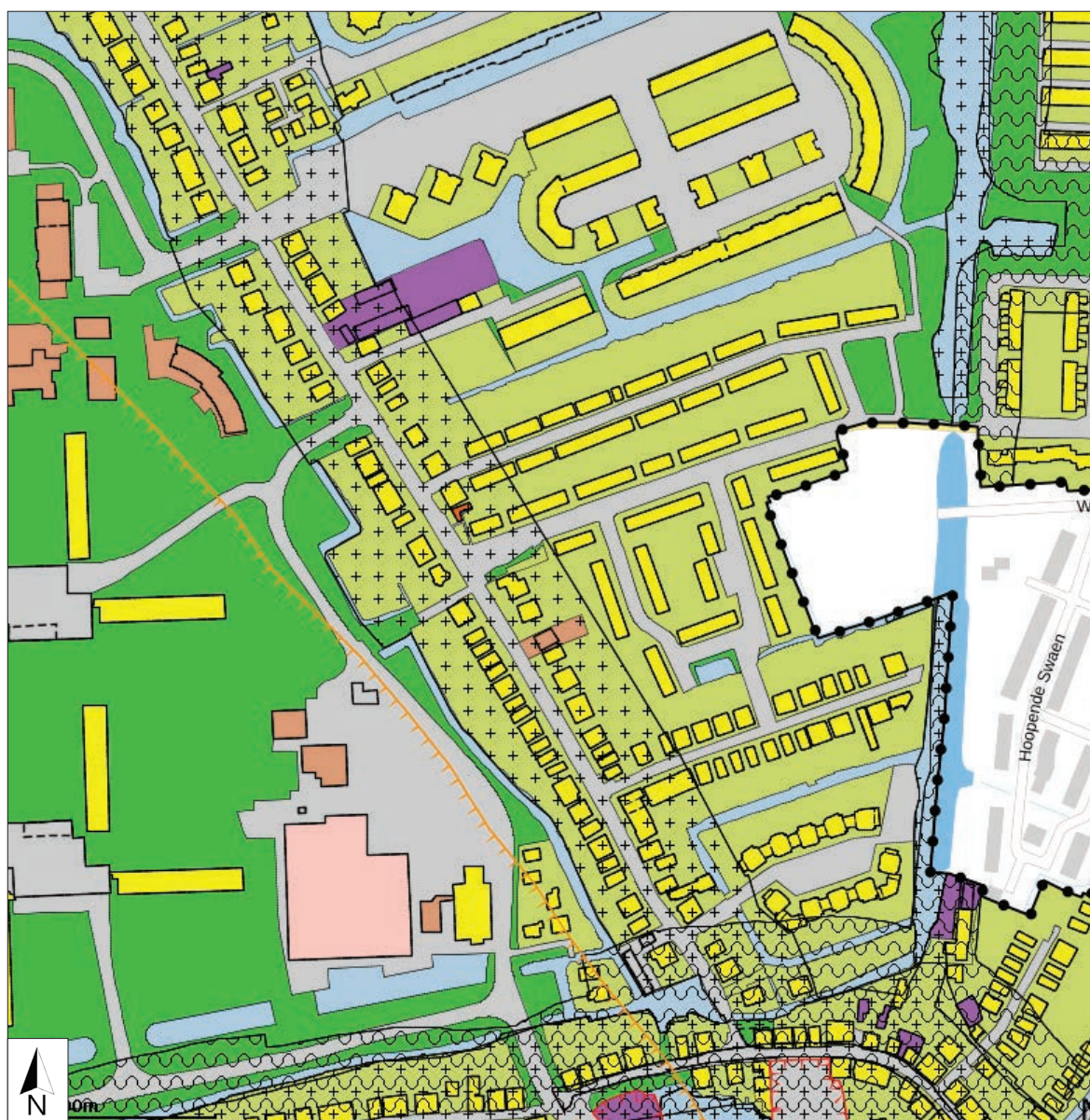
BELEID

In de wet op de archeologische monumentenzorg stellen Rijk en provincie dat in het ruimtelijk beleid zorgvuldig met archeologische erfgoed moet worden omgegaan. Voor gebieden waar archeologische waarden voorkomen of waar reële verwachtingen bestaan dat ter plaatse archeologische waarden aanwezig zijn, dient voorafgaand aan bodemingrepen archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. De uitkomsten van het archeologisch onderzoek dienen vervolgens volwaardig in de belangenafweging te worden betrokken.

Het onderzoeksgebied ligt in de gemeente Amsterdam, provincie Noord-Holland. De gemeente heeft een eigen archeologisch beleidsadvieskaart. In het toepassen van archeologische wetgeving in de ruimtelijke ordening, streeft de gemeente Amsterdam naar heldere waarden voor incorporatie van de archeologische verplichtingen en dat de voorwaarden in overeenstemming zijn met de ambities van zowel de ontwikkelaars als de particulieren. Door middel van de door de gemeente Amsterdam beschikbaar gestelde beleidskaart kan in een vroeg stadium rekening gehouden worden met eventuele archeologische waarden. Op de beleidskaart is het grondgebied opgedeeld in verschillende categorieën waar bepaalde archeologische regimes gelden. De regimes hebben betrekking op het oppervlak en de diepte van de voorgenomen plannen, in combinatie met de archeologische verwachting.

Op de archeologische beleidsadvieskaart (afb. 6) is te zien dat het onderzoeksgebied in een gewaardeerd hoog gewaardeerd terrein valt, namelijk 'beleidsvariant 3'. Hiervoor geldt een onderzoeksverplichting voor plangebieden groter dan 100 m² en bodemingrepen dieper dan 50 cm -mv.

In 2013 werd het archeologische beleidsadvies verwerkt tot een bestemmingsplan. Het bestemmingsplan 'Kadoelen-Oostzanerwerf III' werd in juni 2013 vastgesteld. Het perceel heeft binnen dit bestemmingsplan een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie 1' (afb. 7). Dit betekent dat er een onderzoeksverplichting geldt voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning bij plannen die groter zijn dan 100 m² en werkzaamheden dieper reiken dan 50 cm onder het maaiveld. Gelet op de omvang en diepte van de toekomstige bouwplannen is de opdrachtgever verplicht om archeologisch onderzoek uit te voeren. Het is verboden zonder een omgevingsvergunning werkzaamheden uit te voeren zoals het ophogen, afgraven, woelen, mengen, diepploegen of egaliseren van grond, het verlagen of verhogen van het grondwaterpeil of energie- en telecommunicatieleidingen aan te leggen.

Afbeelding 7. Overzicht van het gebied dat onder dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie - 1' valt. De locatie van het plangebied is aangegeven met de rode pijl. Bij bodemverstorende activiteiten in plangebieden >100 m² en dieper dan 50 cm - Mv dient een waardestellend archeologisch rapport te worden overlegd (Bron: ruimtelijkeplannen.nl). 2cm = 100 m

	Enkelbestemming
Tuin - 1
	Dubbelbestemming
Waarde - Archeologie - 1

4

DOEL EN METHODE

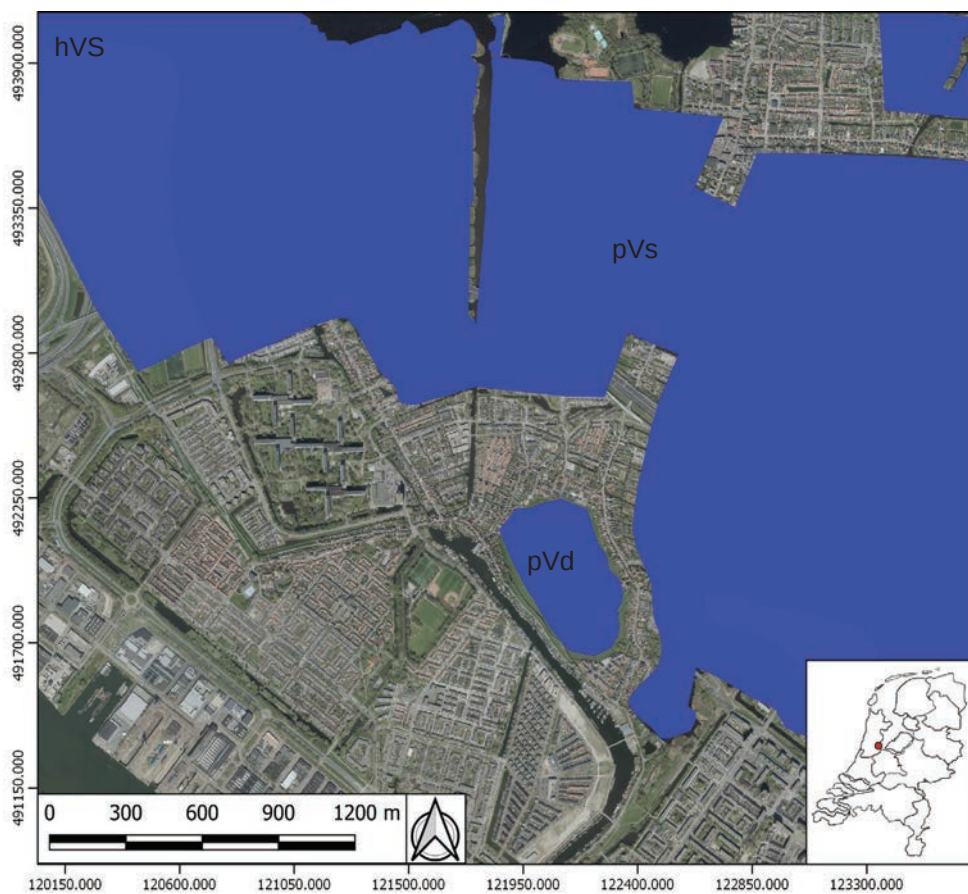
Het doel van een bureauonderzoek is om aan de hand van bestaande bronnen informatie te verzamelen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de geplande bodemroering en de vraagstelling dienen aanvullende gegevens verzameld te worden. Het bureauonderzoek resulteert in een rapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel. Op basis van dit verwachtingsmodel wordt een (selectie)advies gegeven. Het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Amsterdam, kan hierop een (selectie)besluit maken ten aanzien van eventueel vervolgonderzoek. Tevens kan door middel van het bureauonderzoek in een vroeg stadium in de planvorming rekening gehouden worden met aanwezige archeologische waarden in de bodem.

Bij een bureauonderzoek worden, indien voorhanden, bronnen geraadpleegd die informatie verschaffen over de geologie en archeologie van het betreffende gebied. Onder andere wordt gebruik gemaakt van:

- 1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartgegevens evenals beleidskaarten zoals gemeentelijke en provinciale verwachtingskaarten.*
- 2. Gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS3) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).*
- 3. Relevante geologische, historische en archeologische literatuur.*

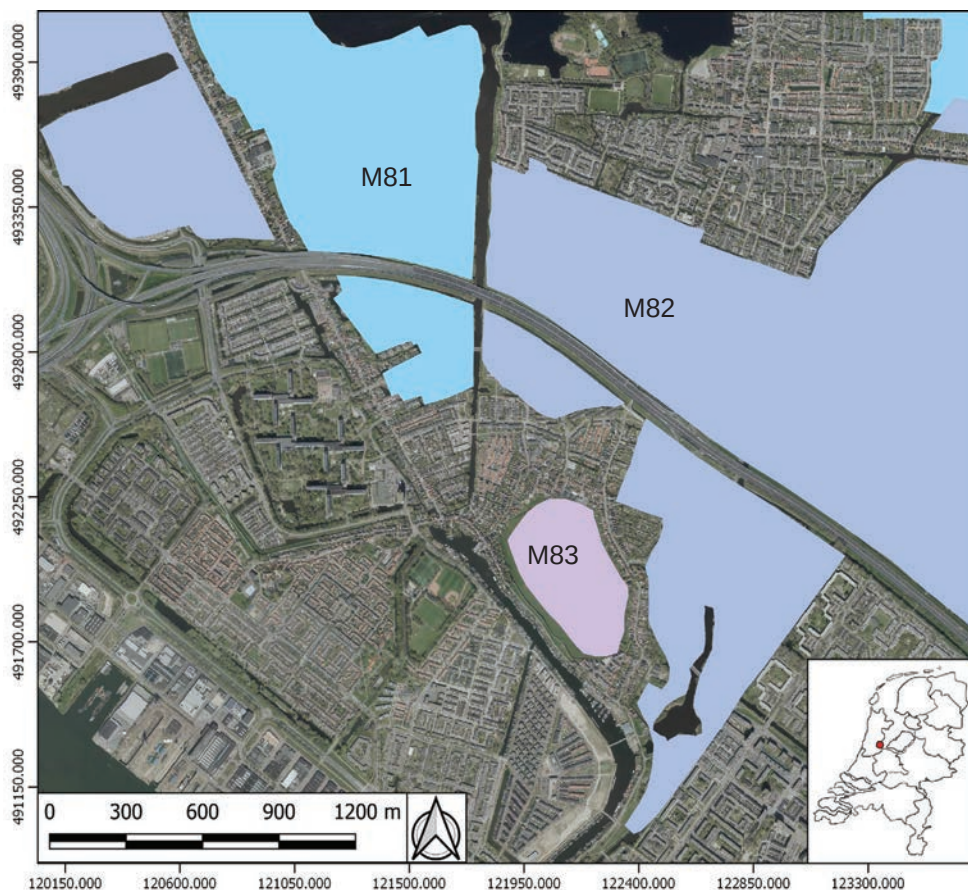
Afbeelding 8. Bodemkundige kaart van Amsterdam-Noord Het terrein aan Zuideinde 366 is aangegeven in de rode cirkel (Bron: ARCHIS3).

- Koopveengronden op mosveengronden (hVs/vs)
- Vlierveengronden op veenmosveen (pVs)

Afbeelding 9. Geomorfologische kaart van Amsterdam-Noord. Het onderzoeksgebied aan Zuideinde 366 is aangegeven in de rode cirkel. rode cirkel (Bron: ARCHIS3).

- Strandwal (code B76)
- Ontgonnen veenvlakte (code M81)
- Vlake en getij-afzettingen (code M72)

Type gegevens	Bron	Omschrijving
Geologie	De Mulder et al. 2003; Vos 2015	Formatie van Nieuwkoop; Hollandveen Laagpakket. Formatie van Naaldwijk; Laagpakket Wormer.
Geomorfologie	Geomorfologische kaart van Nederland (PDOK)	(M81) Ontgonnen veenvlakte. (M82) Ontgonnen veenvlakte met petgaten. (M83) Veenrestvlakte.
Bodemkunde	Bodemkaart van Nederland (PDOK)	(pVs) Vlierveengronden op veenmosveen. (pVd) Vlierveengronden op bagger, afgeslagen. (hVs/Vs) Koopveengronden op mosveengronden.

Tabel 1. Samenvatting van de relevante aardwetenschappelijke gegevens over de regio van het plangebied.

Genese van het landschap

Het huidige natuurlijke landschap in en rondom Amsterdam is in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holoceen. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v. Chr.). Er heerste toen een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek. Dit Hollandveen bevindt zich in de huidige ondergrond tussen gemiddeld 5 m en 2 m - NAP en loopt plaatselijk door tot 0 m NAP. Deze situatie heeft niet altijd bestaan, want rond ongeveer 2600 v. Chr. was het gebied ten noorden van Amsterdam een uitgestrekt waddegebied. In die tijd veranderde de omgeving: de directe invloed van de zee verdween en het gebied veranderde in een moeras. Er ontstond vanaf ca. 2200 v. Chr. een groot veengebied dat zich uitstreckte van de duinen in het westen tot de hogere gronden van Gelderland en Overijssel; het IJsselmeer bestond toen nog niet. De veengroei hield gelijke tred met de stijging van de grondwaterspiegel zodat op den duur een metersdik pakket ontstond (Heidinga & Van Regteren Altena 1989). De veenvorming is ongestoord doorgegaan tot de mens het land ging ontginnen, een ontwikkeling die in de 10e eeuw ingezet werd (Haartsen & Ten Oever-van Dijk 2001). Vanaf de 11e eeuw hebben er systematisch ontginningen plaatsgevonden die in grote mate het huidige landschap en de opbouw van de bovengrond hebben bepaald.

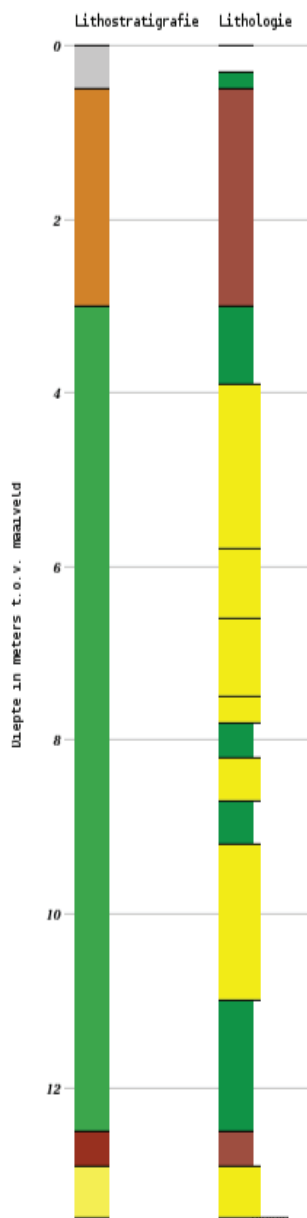
Geomorfologie en bodemkunde

Binnen het onderzoeksgebied wordt de bodem grotendeels gekenmerkt als vlierveengronden op veenmosveen, bagger en koopveengronden op mosveengronden (zie afb. 9, code pVs, pVd, en hVs). Het overige deel van het gebied is binnen ARCHISIII niet gekarteerd. Volgens de bodemkaart komen de vlierveengronden al vanaf ca. 50 cm onder het huidige maaiveld voor.

Op de geomorfologische kaart is het plangebied in ARCHISIII eveneens niet gekarteerd. Echter zijn de omliggende gebieden gekenmerkt als ontgonnen veenvlakte op veenmosveen, op bagger en koopveengronden op mosveengronden (M81 t/m M83).

De gemiddelde grondwatertrap binnen het gebied is III. Dit betekent dat de gemiddelde hoogste grondwaterstand <40cm beneden het maaiveld ligt en de gemiddeld laagste grondwaterstand tussen 80 en 120cm beneden het maaiveld. Omdat de onderzoekslocatie is gesitueerd langs een weg waar lintbebouwing voorkomt vanaf de (late)middeleeuwen, wordt een antropogene toplaag van minstens 50 cm verwacht.

Boormonsterprofiel

Bekende verstoringen

Op de verstoringskaart van de RCE zijn geen recente verstoringen zichtbaar voor het plangebied. Er is wel een mogelijkheid dat een deel van het plangebied is vergraven. Tot hoe diep is niet duidelijk.

Grondboringen van www.dinoloket.nl (boorprofielen toevoegen)

Ten behoeve van bodemkundig en geologisch onderzoek zijn in het recente verleden rondom het plangebied boringen verricht. Deze gegevens zijn te raadplegen via het dinoloket (www.dinoloket.nl). De boring, die buiten het plangebied zijn gezet, geeft een eerste inzicht in de ondergrond van het onderzoeksgebied.

Boring 1: (Zuideinde, ter hoogte van Lange Vonder, maaiveld 1,11 m -NAP)

Boring 1 bestaat de eerste 50 cm uit een antropogene bodemlaag. Hieronder bevindt zich een pakket veen tot op een diepte van ca. 3,5 m onder het maaiveld. Het veen behoort tot het Hollandveen laagpakket (formatie van Nieuwkoop). Dit wordt gevolgd door afwisselend klei afzettingen tot een diepte van ca. 12,5 m onder het maaiveld. Het pakket is klei en daaronder zandige van aard. Vanaf 12,5 m onder maaiveld is een laag Basisveen aangeboord (50 cm, formatie van Nieuwkoop). Tot einde boring, 13,0 m onder maaiveld, is een zandige bodemlaag beschreven. Deze laag behoort tot het laagpakket van Wierden (formatie van Bostel).

Afbeelding 10. Dinoloket boring ter hoogte van Zuideinde en Lange Vonder., ca. 200 meter ten noorden van het onderzoeksgebied (bron: Dinoloket).

Identificatie : B25E1986
 Coördinaten : 121380 , 492730 (RD)
 Maaiveld: -1.11 m t.o.v. NAP
 Beschikbare informatie: Digitale opnamegegevens
 Beschrijfmethode: Onbekend
 Kwaliteit interpretatie: Geautomatiseerd toegekend

Lithostratigrafie

Lithologie

AAOP
 NIZHO
 NAWO
 NIZBA
 BIXWI

Klei
 Zand fijne categorie
 Veen
 Niet benoemd

6

HISTORISCHE GEGEVENS

De oudste bewoning van Amsterdam dateert, voor zover nu archeologisch bekend, uit de 11de eeuw. Rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn oudere vindplaatsen aanwezig met bewoningssporen die teruggaan tot in de Bronstijd (ca. 2.000 - 800 v. Chr.).

Het plangebied In Amsterdam-noord viel vroeger in de regio Oostzaan. Oostzaan ontstond in de 11e-13e eeuw als een lintdorp dat uit drie buurtschappen langs de Oostgouw bestond: Noordeinde, Kerkbuurt en, binnen het plangebied, Zuideinde. Het lintdorp wordt in 1306 gemeld als Oostsaenden. De naam verwijst enerzijds naar de ligging ten oosten van de Zaan, maar kan verband houden met het verdwenen dorp Zaanden (ook wel Saenden, Oud-Zaanden of Oud-Saenden genoemd).

Het plangebied aan Zuideinde maakt deel uit van het Waterlandse veengebied van Noord-Holland dat aan het einde van de 10e eeuw vanuit het kustgebied en West-Friesland werd ontgonnen. De ontginning was gericht op de ontwatering van het land om het geschikt te maken en te houden voor akkerbouw (Gawronksi 2011). De kleine rivieren (Dieën), die door het gebied stroomden, werden als ontginningsas gebruikt. Haaks op de riviertjes werden percelen uitgezet en aan de kopse kant verrezen boerderijen op huisterpen. Zo ontstond de voor het veenlandschap typerende strokenverkaveling. Tussen de percelen liepen sloten waarmee het natte veengebied werd ontwaterd.

Er werden ook dijken aangelegd om overstromingen door stormvloed tegen te gaan waarbij grote stukken land door het zeewater werden verzwolgen. Hiertoe behoorde ook de Noorder IJ- of Zeedijk die uit de 13de eeuw dateert. Deze dijk werd tevens een belangrijke verbindingsweg voor de langs het IJ en de Zuiderzee gelegen, steden en dorpen. Bij verscheidene stormvloedrampen die zich tot 1500 voordeden, zijn delen van de dijk weggeslagen en dorpen weggespoeld. Deze dorpen werden vervolgens herbouwd aan een verder landinwaarts aangelegde dijk. Dorpen als Nieuwendam, Buiksloot en Kadoelen lagen oorspronkelijk waarschijnlijk zuidelijker in een strook in het IJ verdronken land dat daarna weer deels werd ingepolderd (Haartsen & ten Oever 2001).

De regio Waterland behield lange tijd zijn landelijk karakter. Vanaf 1921 veranderde dit toen het gebied grotendeels door Amsterdam werd geannexeerd. In eerste instantie werden in Amsterdam-Noord enkele tuindorpen aangelegd zoals Tuindorp Oostzaan (1920) en Tuindorp Buiksloot (1930). Oostzanerwerf en Kadoelen bleven tot rond 1960 nog goeddeels landelijke gebieden. Langs het Zuideinde, één van de drie buurtschappen die oorspronkelijk het lintdorp Oostzaan vormen, stond aan beide zijden een dichte lintbebouwing, zoals ook langs de Oostzanerdijk bij de Oostzaanse Overtoom. Langs de Kadoelenweg stonden slechts enkele geïsoleerde boerderijen. Rond 1920 ontstond enige bebouwing langs de eind 19de eeuw ten noorden van Wilmkebreekpolder aangelegde Stoombootweg (Gawronksi 2011).

Historisch Kaartmateriaal

Voor deze historisch topografische analyse zijn verschillende kaarten gebruikt, waaronder de kaart van Nicolaes Visscher (ca. 1700) van Noord-Holland en regio Amsterdam, de Grote Historische Provinciale Atlas (1849- 1859) en meerdere topografische kaarten uit de 20ste eeuw (topotijdreis.nl). Op de kaarten uit het begin van de 18de eeuw is bebouwing zichtbaar in het onderzoeksgebied (zie afb. 11). Boven de 'Dijkbraak' zijn langs de Zuideinde meerdere woningen afgebeeld. Op de kadastrale minuut 1811-1832

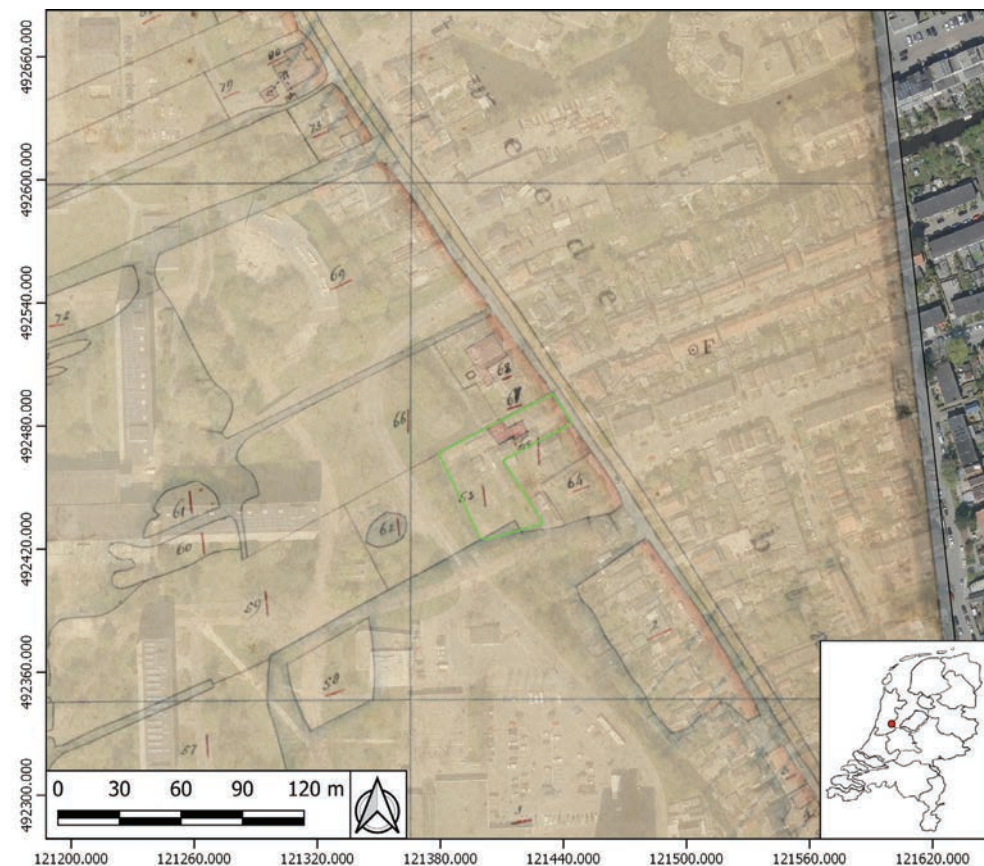

Afbeelding 11. Twee uitsneden van Nicolaes Visscher uit ca. 1700. Het bestemmingsplangebied Kadoelen/Oostzanerwerf III is rood omlijnd (bron: BO-11-010, 2011). Het onderzoeksgebied is aangegeven in het groene cirkel.

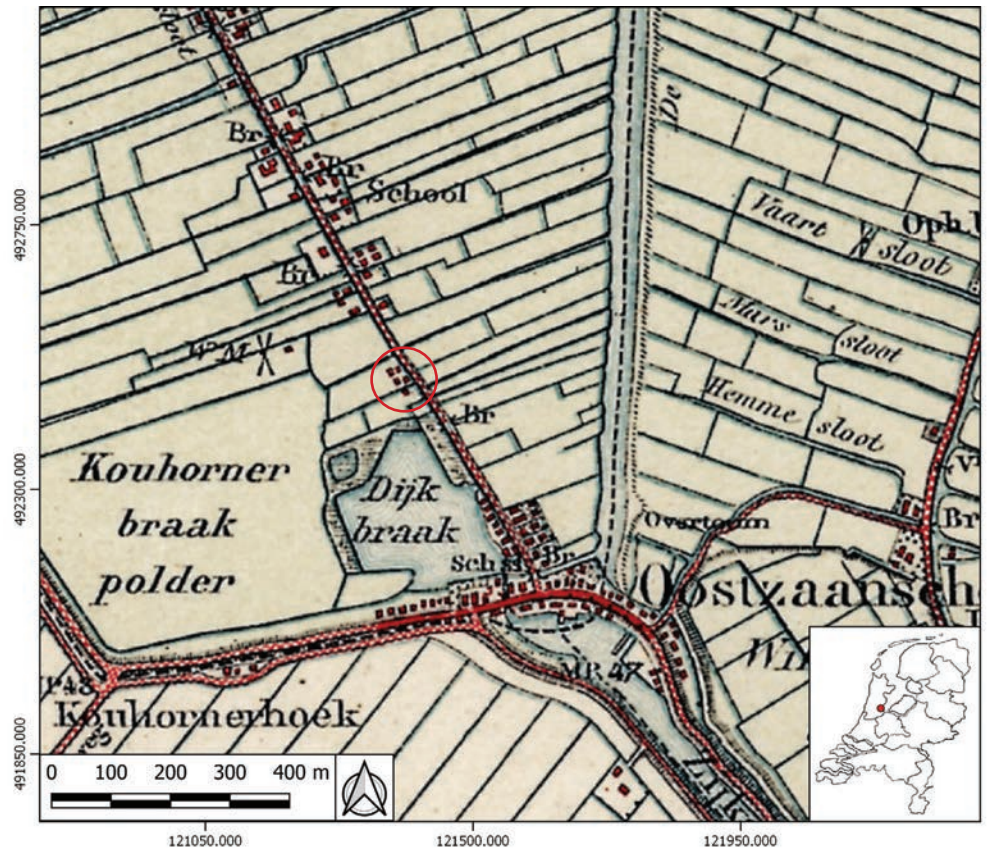
is op perceelniveau ook te zien dat er bebouwing heeft gestaan. Zo is op perceel '65' oude bebouwing zichtbaar op de plek waar nu het huidige woonhuis staat (afb. 12). Op het achterterrein is een vijver gesitueerd. Gedurende de gehele 19e en 20ste eeuw is deze bebouwing te zien op verschillende historische kaarten (afb. 13)

Aan de hand van het BAG-register is het woonhuis en overige panden gebouwd tussen 1915-1919 (ID 0363, kadastraal nr. 1422 en 2124). De 18de eeuwse bebouwing (of ouder) is gesloopt en naderhand is mogelijk op de oude fundering het nieuwe woonhuis gebouwd. Op verschillende luchtfotos uit de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw is het onderzoeksgebied zichtbaar. Deze luchtfoto's zijn gemaakt tijdens de bouw van de aangrenzende wijk 'Molenwijk' (zie afb. 14 en voorpagina). Het grondgebruik en de bebouwing is sindsdien vrijwel hetzelfde gebleven (bron: stadarchief Amsterdam).

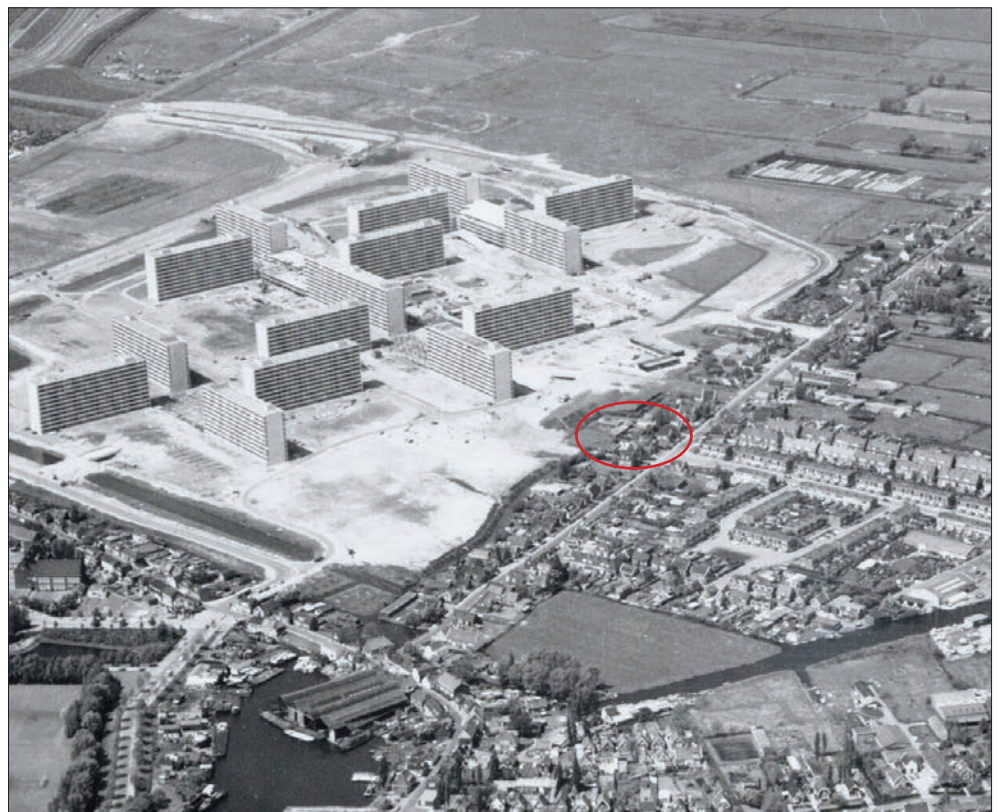

Afbeelding 12. Uitsnede van de kadastrale minuut uit 1813 van het plangebied aan Zuideinde 366 in Amsterdam.

Afbeelding 13. Uitsnede van de topografische kaart uit 1925 van het gebied aan Zuideinde. Het onderzoeksgebied is gemarkeerd in de rode cirkel boven de Dijkbraak (bron: Topotijdreis).

Afbeelding 14. Luchtfoto uit begin jaren '70 van de bouw van de wijk 'Molenwijk'. Het plangebied is rechtonder zicht in de rode cirkel (bron: Beeldarchief Amsterdam).

ARCHEOLOGISCHE GEGEVENS

Rond Zuideinde in Amsterdam zijn er archeologische gegevens bekend in Archis. Er zijn enkele archeologische onderzoeken uitgevoerd en vondstmeldingen gedaan in de buurt van het plangebied. Het plangebied bevindt zich ten noorden en ten zuiden van verschillende AMK terreinen. Ten zuiden van het plangebied ligt de Landsmeerderdijk/Buiksloterdijk (monumentnummer 14621). Deze (laat)midleleeuwse dijk maakt deel uit van de Waterlandse Zeedijk. Vanaf de 12de eeuw zijn deze dijken opgeworpen als bescherming tegen de Zuiderzee.

Ten noorden van het plangebied bevindt zich een aantal kleinere AMK terreinen, namelijk (laat)midleleeuwse huisterpen (monumentnummer 10756 en 6056). Binnen het AMK-terrein zijn talrijke oppervlaktevondsten gedaan. In boringen werd hier op een diepte van 0,3 m een donkere vuile laag van 0,2 m dik aangetroffen die ontstaan is door bewoningsactiviteiten. De huisplaatsen zijn te herkennen als verhogingen in het landschap corresponderen met uitstulpende slootkanten. De overblijfselen bevinden zich direct onder de graszoden en bestaan onder meer uit oude funderingen, ophogingslagen en afgedankte huisraad. Het bijbehorende middeleeuwse akkercomplex strekt zich in de directe omgeving van de huisplaatsen uit (ARCHISIII).

In de omgeving van Zuideinde 366 meerdere archeologische onderzoeken uitgevoerd. Het merendeel is uitgevoerd door de archeologische dienst van de gemeente Amsterdam, Monumenten & Archeologie (M & A, voorheen Bureau Archeologie en Monumenten).

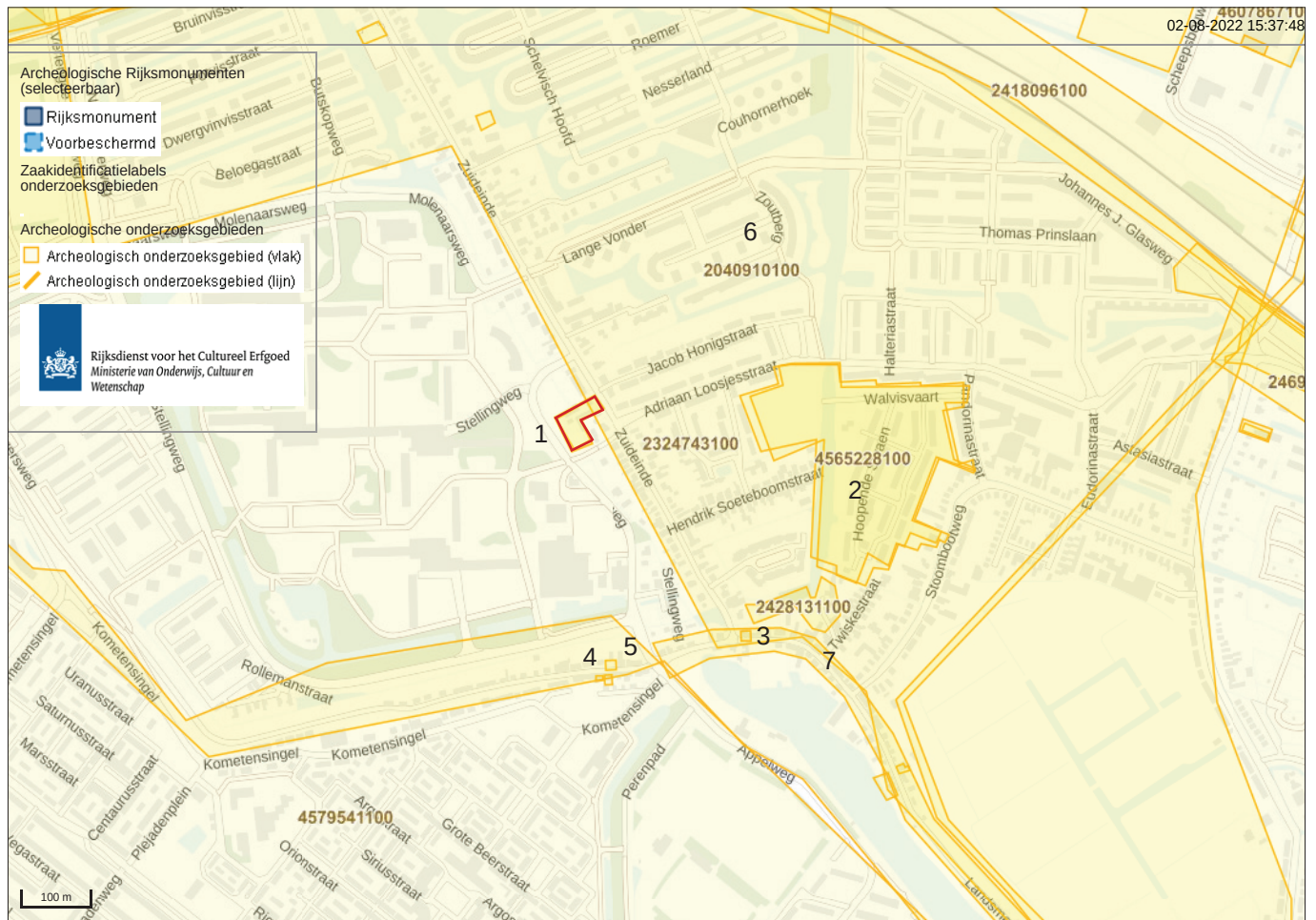
In 2021 is er een quickscan uitgevoerd door M & A voor dezelfde locatie als dit bureauonderzoek (OMN nummer 5119876100, nr. 1). Aan de hand van de onderzoeksresultaten is geadviseerd om een vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een archeologische begeleiding.

Aan de Oostzanerdijk 28, 71 en 76 heeft M & A in 2019 en 2020 eveneens drie quickscans opgesteld (OMN nummers 465825710, 4738341100 en 4932782100, nr 3 t/m 5). Hoewel de drie locaties een hoge archeologische verwachting hebben, mede omdat ze zijn gelegen op een laatmiddeleeuwse dijk (13e-15e eeuw), zijn huisnummer 71 en 76 vrijgesteld van archeologisch vervolgonderzoek. De reden hiervoor is de beperkte bodemroering en oppervlak van de ontgravingen. Voor huisnummer 28 geldt deze uitzondering niet. Hiervoor is wel een vervolgonderzoek uitgeschreven.

Ter hoogte van Groenlandia heeft M & A een bureauonderzoek uitgevoerd in 2017 onder de titel 'Twiske Zuid II'. Echter is in ARCHIS geen verdere data beschikbaar over het onderzoek.

In 1997 heeft RAAP een bureau- en booronderzoek uitgevoerd voor een groot gebied in Waterland, Oostzaan en de Haal (OMN nummer 2040910100, nr. 6). Voor deze plangebieden is een archeologische waardenkaart opgesteld. Ter hoogte van Zuideinde zijn een aantal verkennende grondboringen gedaan. Hierbij zijn een aantal keramiekfragmenten aangetroffen, waaronder kogelpot, steengoed en roodbakkend aardewerk. Verder zijn ook mogelijke ophogingslagen uit de late middeleeuwen B waargenomen, echter is geen duidelijke complexbepaling beschreven.

In 2018 heeft Antea Group een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor de dijk langs het Noordzeekanaal vanaf Westzaan tot Amsterdam. Voor het tweede tracé, ter hoogte van de Oostzanerdijk, geldt een hoge archeologische verwachting voor sporen uit de nieuwe tijd, specifiek voor resten van lintbebouwing uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. De aanwezigheid van archeologische sporen is sterk afhankelijk van het feit of de bodem in het plangebied verstoord is geraakt door (recente) bebouwing of andere grondwerkzaamheden.

Afbeelding 15. Uitsnede ARCHISIII kaart van archeologische onderzoeksgebieden rondom Zuideinde 366 (aangegeven met nummers 1 t/m 7).

8

ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Periode	Verwachting	Diepte	Omschrijving van de te verwachte resten
Prehistorie	Laag	n.v.t.	n.v.t.
Romeinse tijd	Laag	n.v.t.	n.v.t.
Middeleeuwen	Hoog	direct onder het maaiveld.	Terpophogingen, funderingen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, haardplaats, vloerniveau's, afvalstorts waterputten, aardewerk, natuursteen, benen voorwerpen, metalen voorwerpen, houten voorwerpen, leer.
Nieuwe tijd	Hoog	direct onder het maaiveld.	Terpophogingen, funderingen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, haardplaats, vloerniveau's, afvalstorts waterputten, aardewerk, natuursteen, benen voorwerpen, metalen voorwerpen, houten voorwerpen, leer.

Tabel 2. Samenvatting van de archeologische verwachtingen per periode met de mogelijke dieptes en aard van de te verwachten waarden.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat voor het plangebied een hoge verwachting bestaat voor archeologische resten uit de (late)middeleeuwen en nieuwe tijd, specifiek resten van oude funderingen en terpophogingen. Het plangebied is gelegen in de nabijheid van de verschillende AMK-terreinen met een hoge archeologische verwachting. Uit historische bronnen is op te maken dat het onderzoeksgebied vanaf het begin van de 18e eeuw bewoond is geweest. Er valt niet uit te sluiten of er ook nog (laat) middeleeuwse bewoning heeft bestaan. Zuideinde is al vanaf 11e-13e eeuw bewoond geweest. Bij eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek rondom het plangebied zijn archeologische sporen en vondsten aangetroffen. Deze vondsten zijn direct onder het maaiveld verzameld. Voor archeologische resten uit de prehistorie en Romeinse tijd geldt een (zeer)lage verwachting. Het gebied lag grotendeels onder water (of in een veenmoeras) en was daarom niet geschikt voor bewoning.

CONCLUSIE EN ADVIES

Voor het archeologisch bureauonderzoek voor het plangebied aan Zuideinde 366 te Amsterdam, gemeente Amsterdam, zijn de relevante bodemkundige, historische en archeologische gegevens in kaart gebracht. Het perceel heeft binnen het geldende bestemmingsplan een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie 1'. Dit betekent dat er een onderzoeksverplichting geldt voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning bij plannen die groter zijn dan 100 m² en werkzaamheden dieper reiken dan 50 cm onder het maaiveld. Werkzaamheden zijn toelaatbaar indien de betrokken archeologische waarden door de activiteiten niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voorschriften en beperkingen te verbinden, gericht op het behoud van de archeologische resten in de bodem, het doen van opgravingen dan wel het begeleiden van de bouwactiviteiten door een archeologische deskundige. Aan de hand van de bouwplannen is men verplicht om een archeologisch onderzoek uit te laten voeren.

Binnen het huidige plangebied staat een woonhuis en enkele bijgebouwen. De ontwikkeling van het plangebied zal bestaan uit de nieuwbouw van 10 appartementen. De bestaande bebouwing wordt gesloopt. De ontgravingsdiepte is maximaal 0,90 m onder maaiveld. Een palenplan is op het moment van schrijven nog niet bekend. Mogelijk zal hierdoor de ondergrond tot grote diepte worden verstoord.

Voor de periode vanaf de late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd zijn veel archeologische gegevens bekend rond het plangebied, afkomstig uit vondstmeldingen en eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken. Door de aanwezigheid van bebouwing op het historisch kaartmateriaal (vanaf de 18de eeuw of ouder) kan er een hoge verwachting worden aangenomen voor resten afkomstig uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Eventuele bewoningsniveaus/lagen uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd bevinden zich mogelijk al direct onder het maaiveld. Voor archeologische resten uit de prehistorie en Romeinse tijd geldt een (zeer)lage verwachting. Het gebied lag grotendeels onder water (of in een veenmoeras) en was daarom niet geschikt voor bewoning.

Advies

Er wordt geadviseerd om in het plangebied aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Dit is gebaseerd op de hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische resten in gebieden waar lintbebouwing heeft gestaan. Conform de quickscan van de Monumenten & Archeologie wordt een archeologische opgraving, variant begeleiding geadviseerd.

Wij wijzen erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies. Als er archeologische resten worden aangetroffen tijdens de werkzaamheden dan geldt altijd de verplichting om dit te melden bij het bevoegd gezag, de gemeente Amsterdam.

LITERATUURLIJST

Bestemmingsplan '2e Part Herz Kadoelen-Oostzanerwerf III', vastgesteld 2016: NL.IMRO.0363.N1508BPSTD-VG01(www.ruimtelijkeplannen.nl).

Haartsen A.J., C. ten Oever 2001: *De cultuurhistorie van Meerlanden en Amsterdam*, Waardenkaart van Noord-Holland. Haarlem : Provincie Noord-Holland.

Heidinga, H.A., & H.H. van Regteren Altena (eds.) 1989: *Medemblik and Monnickendam. Aspects of medieval urbanisation in northern Holland*, Amsterdam.

Gawronski, J.H.G., 2011: *Archeologisch bureauonderzoek Plangebied Kadoelen/Oostzanerwerf III Stadsdeel Noord BO-11-010*, Amsterdam.

Nater, C.I., & A.J. Brokke 2018: *Bureauonderzoek, HNNK Noordzeekanaal te Westzaan en Amsterdam*. Antea Group Archeologie 2018/29.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2016, *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 4.1. SIKB, Gouda.

Terhorst, T., 2019: *Archeologische quickscan QS 19-002 Oostzanerdijk 71*. Monumenten en Archeologie, Amsterdam.

Terhorst, T., 2019: *Archeologische quickscan QS 19-140 Oostzanerdijk 28*. Monumenten en Archeologie, Amsterdam.

Terhorst, T., 2020: *Archeologische quickscan QS 20-2015 Oostzanerdijk 76* Monumenten en Archeologie, Amsterdam.

Terhorst, T., 2021: *Archeologische quickscan QS 21-168 Zuideinde 366*. Monumenten en Archeologie, Amsterdam.

Visscher, H.C.J., 1987. RAAP rapport nr. 11. *Waterlandse archeologische rapporten VII. Archeologische waarden in de ruilverkaveling waterland. V. Oostzaan/De Haal*. Stichting R.A.A.P., Amsterdam.

Vos, P., 2015: *Origin of the Dutch Coastal Landscape: Long-term landscape evolution of the Netherlands during the Holocene, described and visualized in national, regional and local palaeogeographical map series*, Barkhuis.

Websites

www.AHN.nl

ARCHIS3

<https://bagviewer.kadaster.nl>

<https://amsterdam.nl/stadsarchief.nl>

www.cultureelerfgoed.nl

www.dinoloket.nl

<https://noord-hollandsarchief.nl/beelden/beeldbank>

PDOK

www.ruimtelijkeplannen.nl

www.topotijdreis.nl

BIJLAGEN

Inhoudsopgave

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologisch stappenplan

BIJLAGE 1: ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Nieuwe tijd	C	1.850-heden		NIEUWE TIJD
Nieuwe tijd	B	1.650-1.850		
Nieuwe tijd	A	1.500-1.650		
Late-Middeleeuwen	B	1.250-1.500		MIDDELEEUWEN
Late-Middeleeuwen	A	1.050-1.250		
Vroege-Middeleeuwen	D	900-1.050		
	C	725-900		
	B	525-725		
	A	450-525		
	Laat-Romeinse tijd	B	350-450	
A		270-350		
Miden-Romeinse tijd		B	150-270	
	A	70-150		
	Vroeg-Romeinse tijd	B	25-70	
A		12-25		
Late-IJzertijd		12 na Chr.-250 v. Chr.		IJZERTIJD
Midden-IJzertijd		500-250		
Vroege-IJzertijd		800-500		
Late-Bronstijd		1.100-800		BRONSTIJD
Midden-Bronstijd	B	1.500-1.100		
	A	1.800-1.500		
Vroege-Bronstijd		2.000-1.800		

NEOLITHICUM	Laat-Neolithicum	B	2.450-2.000
		A	2.850-2.450
	Midden-Neolithicum	B	3.400-2.850
		A	4.200-3.400
	Vroeg-Neolithicum	B	4.900-4.200
		A	5.300-4.900
MESOLITHICUM	Laat-Mesolithicum		6.450-4.900
	Midden-Mesolithicum		7.100-6.450
	Vroeg-Mesolithicum		8.800-7.100
PALEOLITHICUM	Laat-Paleolithicum	B	18.000-8.800
		A	35.000-18.000
	Midden-Paleolithicum		300.000-35.000
	Vroeg-Paleolithicum		-300.000

BIJLAGE 2: ARCHEOLOGISCHE STAPPENPLAN

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- * Aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat in verband met het bepalen van het onderzoekskader.
- * Beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens.
- * Beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens.
- * Een korte impressie over de onstaansgeschiedenis van het landschap.
- * Een impressie van de bewoningsgeschiedenis.
- * Beschrijven bekende archeologische waarden.
- * Archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan.
- * Archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewoningssporen uit het verleden.
- * Beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden.
- * Aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch onderzoek in aanmerking.
- * Aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart.
- * Rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek . Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).